

УДК 638.142.3:93

СОЛОМКА В. О., канд. техн. наук

ТАЄМНИЦІ ВУЛИКА ПРОКОПОВИЧА

В статті проаналізована інформація щодо конструкції вулика Прокоповича, за результатами яких розроблено креслення та виготовлено вулики Прокоповича, що вже експлуатуються на пасіках України.

Ключові слова: вулик, Прокопович, конструкція, винахід.

Мета роботи – аналіз літературних джерел з подальшою розробкою власного вулика Прокоповича.

Пройшло 200 років з дня винайдення П. І. Прокоповичем вулика, а на планеті Земля немає жодного вулика Генія, заселеного бджолами. В музеях м. Києва, на кафедрі бджільництва Агроуніверситету і в музеї бджільництва Національного наукового центру «Інститут бджільництва ім. П. І. Прокоповича», стоять однакові експонати під назвою «вулик Прокоповича» (рис. 1), але їх, на жаль, можна назвати лише декораціями цього вулика, причому досить неточними. І для бджіл і для пасічництва вони не придатні. Те ж саме в музеях Москви: на кафедрі бджільництва РГАУ МСХ РФ ім. Тімірязєва і в «Царській пасіці» в парку Ізмайлово.

Основні принципові невідповідності вулику Прокоповича, які кидаються у вічі:

1) рамки знаходяться у всіх відділеннях вулика, при цьому гніздових рамок у вулику Прокоповича не було ніколи;

2) висота рамок на всю висоту відділення не дозволяє витягти жодної з них. І рамки Прокоповича не могли бути великими. Ті «гіганти» (290 X 430 мм), які в музейних експонатах з медом, не везуть і вертикально. І в цих музейних рамках немає навіть натяку на якість армування. Нагадую, що армування дротом і вошиного було пізніше, вже «після Прокоповича»;

3) зовсім немає в гніздовій частині лівійок, сновів і рухомого дна (чи не основний винахід П. І. Прокоповича).

Рис. 1 Вулик Прокоповича

Вивчаючи твори П. І. Прокоповича при підготовці до друку, ми звернули увагу на те, що в них немає ні креслень вулика, ні малюнків. Більше того, дані, приведені в працях, не дають можливості відтворити вулик Прокоповича. Навіть складається стійке враження свідомого утаємничення його конструкції та технології пасічникування. Але я взяв «на озброєння» наступне зауваження автора: «Не зрозумівши повної теорії його вигоди, не дізнавшись, як його слід використовувати, не знаючи мистецтва управління бджолами при використанні цього вулика відповідно до пори року, цей вулик описували не зовсім точно, перекручуючи і спотворюючи його окремі складові частини.» [1].

Для виготовлення вулика Прокоповича я взяв за основу музейні експонати історичного музею ім. В. В. Тарнавського та музею бджільництва в Переяслав-Хмельницькому, опис Сухомлинова з книги М. М. Вітвицького [2], Коржа В. Н. [3] (у частині висоти рамок 125 мм, що цілком укладається і в мої уявлення про рамку Прокоповича), результати власних пошуків [4, 5].

Рухоме дно у вулику Прокоповича було влаштоване наступним чином: сноси у вигляді рейок вставлялися в пази, які знаходяться вище верхнього краю бруса на 4 см і нижче нижнього краю бруса на 4 см. Це дуже важлива конструктивна особливість вулика Прокоповича! Вона дає можливість укладати на сноси, розміщені в пазах, чотирикутні дошки розділяючи вулик на відділення, змінюючи його об'єм. Таким чином П. І. Прокоповичем була вирішена проблема зміни об'єму вулика за допомогою «рухомої» (переставної) дошки. А це давало вулику Прокоповича багато переваг перед відомими вуликами.

У вулику Прокоповича широко використовувалися «ящики» («прилади», «донушки»), на яких базувалася основна технологія виробництва меду на пасіках П. І. Прокоповича (у роботах П. І. Прокоповича термін «рамка» зустрічається 34 рази, а тільки «ящики» – більше 50 разів). І облаштування «приладів» було, найімовірніше таке, як у вуликах Палтоя, яких на пасіці у П. І. Прокоповича в 1827 р. було 50 шт [1].

Прокопович пише: «Оскільки зроблені ним ящички були невисокими, то можна було щорічно знімати один або два ящички з чистим медом. ...зверху кожного ящичка на відстані 27 - 32 см роблять 7 - 8 лінійчок для кожного пласта вощини. Лінійочки вставлені площиною у виїмки дощок по одній для кожного пласта, на відстані 4 см, з проміжками 1,1 см, тому ширина лінійок дорівнює 2,8 см. У Палтоя прийнято робити

ящички не вище ніж 18 см, а ще краще - в 14 см. Тому палтоєва висота в будь-яке літо годиться для зрізання одного або двох ящиків» (рис. 2).

Це єдине, що він хвалить: «дотепний винахід» в конструкції вулика Палтоя. А Петро Іванович не був щедрим на похвалу – швидше навпаки. Я вважаю, що це готовий опис «приладу» у вулику Прокоповича, талановито запозичений ним у Палтоя і, природно, доопрацьований під конструкцію свого вулика.

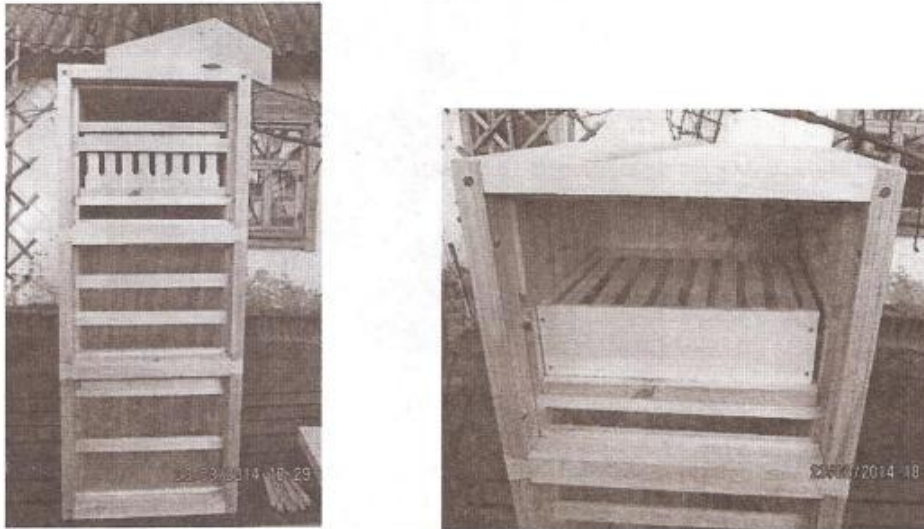

Рис. 2 Вулик Прокоповича на «Пасіці діда Василя»

За результатами всіх вищенаведених пошуків і досліджень нами був виготовлений вулик Прокоповича і заселений бджолами. При огляді виявилось, що бджоли у вулику Прокоповича спочатку кріплять стільники і до втулки, і до планок, і до брусів. Але при оглядах вулика втулка знімається і підчищається від воску стамескою. А кріплення стільників до планок і брусів залишається. Після вставки втулки в тих місцях, де відстань між втулкою і стільниками 4,5 – 9,5 мм, стільники до втулки бджолами вже не прикріплюються. Таким чином, пасічник разом із бджолами формує край стільників таким чином, щоб між ними і втулкою був той самий «бджолиний простір» до 9,5 мм, який в 1851 р. відкрив Ландстрот. Чи бачив це Прокопович? Та тисячі разів він разом із бджолами робив цю процедуру. Та чи знав він «бджолиний простір»? Знав напевно. [5].

Спостереження за життям бджіл у вулику Прокоповича на «Пасіці Діда Василя» продовжуються. Повні результати дослідження викладені в новій книзі «Ульева рамка. История. Новации. (Тайны улья Прокоповича. Новая рамка – новые возможности)» [6].

Висновки та перспективи подальших досліджень

1. За результати огляду літератури був виготовлений вулик Прокоповича, який в подальшому заселили бджолами.
2. Перспективними вбачаються подальші спостереження за станом бджолосімей, заселених у вулик Прокоповича власного виробництва, з можливістю його удосконалення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Прокопович П. І. Вибрані твори. Сімейства бджолині / За ред. М. Л. Горніча, В. Д. Зуй, В. М. Коржа [та ін.]. – Х.: Фактор, 2010. – Т. 1. – 256 с.
2. Витвицкий М. М. Практическое пчеловодство / М. М. Витвицкий. – Варшава, 1847. – 244 с.
3. Корж В. Н. Секреты улья Прокоповича [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://mirpchel.com.ua>. – Заглавие с экрана.

4. Соломка В. О. Про авторство винайдення роздільної решітки / В. О. Соломка // Бджолярський крут. – 2013. – № 4 (26). – С. 52.

5. Соломка В. О. Чи використовував П. Прокопович «вуляковий простір»? / В. О. Соломка // Мат. науково-практичної конф. «Прокопович П. І. у світовому бджільництві». – К., 26 січня 2013 р.

6. Соломка В. Ульєвая рамка. История. Новации. (Тайны улья Прокоповича. Новая рамка – новые возможности) / В. Соломка. – К.: Медицина Украины, 2014. – 68 с.

СЕКРЕТЫ УЛЕЯ ПРОКОПОВИЧА / Соломка В. О.

В статье проанализирована информация относительно конструкции улья Прокоповича, за результатами которых разработаны чертежи и изготовлено улики Прокоповича, которые используются на пасеках Украины.

Ключевые слова: улей, Прокопович, конструкция, изобретение.

SECRETS BEEHIVE OF PROKOPOVICH / Solomka V. O.

The article analyzes the information on the design beehive Prokopovich, the results of which are designed and manufactured evidence drawings Prokopovich, which are used in apiaries Ukraine.

Key words: beehive, Prokopovich, design, invention.